

Izvorni naučni rad

UDK 811.163.42'372.2:32(497.5)

Maja GLUŠAC (Osijek)

Filozofski Fakultet u Osijeku

mglusac@ffos.hr

Marija KOZARIĆ (Slavonski Brod)

Osnovna škola „Dr. Stjepan Ilijašević“ Oriovac

kozaricmarija@gmail.com

PRAGMATIČKI ČIMBENICI PRI IMENOVANJU U HRVATSKOM POLITIČKOM I MEDIJSKOM DISKURSU

Načini imenovanja u hrvatskom političkom i medijskom diskursu promatraju se u odnosu na pragmatički pojam uljudnosti koji se shvaća kao strategija koju govornik/pošiljatelj poruke primjenjuje da bi ostvario određeni cilj. U odnosu na šest maksima koje definira G. Leech, te u odnosu na pojam obraza P. Brown i S. Levinsona, istražuje se odstupanje od principa uljudnosti pri imenovanju. Građu na kojoj je provedeno istraživanje čine internetske stranice dnevnih novina i političkih portala. Promatrali su se načini imenovanja poznatih ličnosti u hrvatskoj javnom prostoru, i to u odnosu na dvije bitne razlike: razlike u odnosu na diskurs (politički i medijski) i razlike u odnosu na spol imenovane osobe (muškarci i žene). Načini imenovanja podijeljeni su u dvije skupine. U prvoj su skupini pragmatički neutralni načini kojima se ne pripisuju nikakvi pragmatički učinci (osim osnovne funkcije identifikacije) te se pretpostavlja da su njima aktivirane samo strategije uljudnosti. Drugoj skupini morfosintaktičkih mogućnosti imenovanja pripadaju oni načini kojima se postiže određeni pragmatički učinak te se pretpostavlja da će njima biti aktivirane strategije neuljudnosti. S obzirom na rodnu neravnopravnost u hrvatskom jeziku (tj. bogatiju morfosintaksu i pragmatiku načina imenovanja ženskih osoba) očekuje se potvrda rodne različitosti i jezične agresije u promatranim diskursima.

Ključne riječi: *imenovanje, pragmatički učinak, politički diskurs, medijski diskurs*

1. UVOD

Komunikacija je temelj uspješnih međuljudskih odnosa, kao i bitan čimbenik u stvaranju osobnog identiteta jer se on gradi i u interakciji s drugima te nam je o njemu samome potrebna povratna informacija. Pritom u interakciji s drugima može doći do aktiviranja strategija uljudnosti i/ili strategija neuljudnosti. O načinima je iskazivanja uljudnosti u hrvatskome jezikoslovlju dosta pisano (usp. Marot, 2005; Matešić i Marot Kiš, 2015; Filipov i Glušac, 2019; Kuna, 2009, 2014), a isto je tako puno pozornosti posvećeno i funkcionalnoj raslojenosti hrvatskoga jezika, osobito prepletanju stilova (npr. Kovačević i Badurina, 2001; Hudeček i Mihaljević, 2009; Rišner i Glušac, 2011; Rišner ur., 2016; Glušac ur., 2020). Cilj je ovoga rada stoga dopuna navedenim istraživanjima koja se temelji na provjeri postavke da će aktiviranje strategija neuljudnosti ovisiti i o spolu imenovane osobe, kao i o vrsti diskursa: strategije neuljudnosti izrazitije će se aktivirati pri imenovanju ženskih osoba u odnosu na muške, kao i u medijskom diskursu u odnosu na politički, a razlog je tomu bogatija morfosintaksa imenovanja žena u odnosu na muškarce te prepletanje obilježja publicističkoga i administrativnoga stila, kojemu pripada politički diskurs.

2. FUNKCIONALNA RASLOJENOST HRVATSKOGA JEZIKA

Svaki funkcionalni stil ima svoje značajke, no nerijetko dolazi do njihova prepletanja jer granice među njima nisu jasno ocrtane. Administrativni stil jedan je od najraširenijih stilova te zbog toga najviše i utječe na ostale funkcionalne stilove u hrvatskome standardnom jeziku. Često se administrativni stil izjednačuje s hrvatskim standardnim jezikom, što nije točno (Silić, 2006: 65). Njime se koriste djelatnici u uredima, djelatnici diplomacije, državne uprave, politike, ekonomije, industrije, trgovine, njime se pišu službeni dokumenti, zakoni, pravilnici, računi itd. Upravo zbog te raznovrsnosti administrativni stil može se podijeliti na nekoliko podstilova: zakonodavno-pravni, društveno-politički (rezolucije, povelje, deklaracije, programi, referati, priopćenja, izjave), diplomatski (komunikeji, note, demarši, protokoli, memorandum, izjave, zabilješke, poslanice), poslovni i personalni (Tošović, 1988: 83; Katnić-Bakaršić, 1999: 33). Ono što administrativni stil razlikuje od ostalih stilova, ovisnost je o izvanjezičnoj zbilji, a posebice o politici i ideologiji. Osim toga, administrativni stil odlikuje i svojevrsna agresivnost, odnosno prodor administrativizama izvan područja administrativnog stila (Frančić i dr., 2005: 252). Prodor administrativizama pripisuje se svojevrsnoj diktaturi, odnosno

moći državne administracije: „Autoritet se administracije upravo metonimijski prenosi na jezik kojim se ona očituje, pa se i samome jeziku pripisuje autoritativnost. (...) I bez obzira koliko se pojedinac opirao diktatu administrativne moći na jezičnome planu, sveprisutnost administrativnog jezika pridonosi prodiranju mnogih njegovih značajki i u druge diskursne tipove, pa čak i na plan razgovornoga diskursa. Publicistički je diskurs, kao javni, osobito podložan utjecaju institucionalne jezične moći“ (Kovačević i Badurina, 2001: 79–80). Nadalje, publicistički se stil karakterizira kao „najživlji“ stil hrvatskoga standardnog jezika, stil u kojemu se norma najbolje ovjerava, ali i najlakše razara (Hudeček i Mihaljević, 2009: 10). Osim toga, publicistički stil najpodložniji je utjecaju jezične moći. Publicistički se diskurs stoga često naziva i „presjecište različitih diskursnih tipova uključenih u široko zacrtan javni (*nad*)diskurs“ jer u njegovoj je biti „funkcionalno obgrljivanje tematski i sadržajno raznolikih područja ljudske i društvene djelatnosti, inače u cijelosti pokrivenih odgovarajućim diskursnim tipovima“ među kojima je i politički diskurs (Kovačević i Badurina, 2001: 100). Politički diskurs uključuje i govorene i pisane jezične realizacije, a te su realizacije najuže povezane s javnim političkim djelovanjem. Jezik tako postaje sredstvo prenošenja političkih poruka, ali i političkog i društvenog opredjeljivanja i prepoznavanja. Preklapanje stilova nije prisutno samo kod administrativnog i publicističkog stila, ta je pojava u hrvatskome jeziku vidljiva među svim stilovima. Kovačević i Badurina stoga zaključuju: „Mogli bismo zapravo reći da stupanj definiranosti svake pojedine društvene funkcije (a time i jezika koji je prati) opada ovisno o udaljavanju od nekoga zamišljenog središta polja prostiranja te funkcije, ali istodobno ovisno o približavanju zamišljenome polju koje druge funkcije: upravo to su mjesta nužnih pretapanja i presijecanja značajki pojedinih diskursnih tipova“ (Kovačević i Badurina, 2001: 121).

Dakle, osim utvrđene činjenice da administrativni stil utječe na sve druge stilove, pa tako i na publicistički, ovim će se radom provjeriti i suprotan smjer utjecaja, tj. utjecaj publicističkoga stila na politički diskurs koji je dio administrativnoga stila.

3. PRAGMATIČKI POJAM ULJUDNOSTI

Ljudi kao socijalna bića imaju neprestanu potrebu za komunikacijom s drugima, koja teži tomu da bude što uspješnija i ugodnija kako bi se lakše ostvarile njezine funkcije. Pragmatika, kao disciplina koja proučava upravo jezično djelovanje, odnosno značenja i načine na koje govornik ostvaruje svoj cilj pri pristupanju u komunikacijski čin sa svojim sugovornikom, nalaže da je svaka upotreba jezika djelovanje, što znači da se pri razumijevanju određe-

nih jezičnih fenomena mora poći od stvarnoga situativnog okvira djelovanja.¹ Govorni se činovi sastoje od čina iskaza, propozicije (onoga o čemu je riječ), ilokucije (govornikove namjere) i perlokucije (djelovanja na primatelja), a u ovome će se radu pozornost posvetiti ilokucijama u imenovanju političara i političarki u dvama okvirima: medijskom i političkom diskursu, ali i perlokucijama, odnosno analizi djelovanja različitih načina imenovanja na primatelje poruke – čitatelje, s obzirom na aktiviranje strategija (ne)uljudnosti i (ne)očuvanja obraza.

Svakom interakcijom s drugima aktiviraju se određene strategije. S pragmatičkoga gledišta, uljudnost u verbalnoj komunikaciji označuje izbor koji se čini tijekom komunikacije, a podrazumijeva sve jezične izraze kojima se daje sugovorniku prostor te se izražava ljubazan, prijateljski stav prema njemu (Cutting, 2002: 45). Pojam se uljudnosti odnosi na različite oblike socijalne i jezične interakcije te uključuje jezične (boju, jačinu i visinu glasa, intonaciju, brzinu govorenja) i nejezične elemente (držanje tijela, geste, mimiku te organizaciju prostora i vremena) koji dopunjuju interpersonalnu i skupnu komunikaciju (Kuna, 2009: 84). Uljudnost ovisi o tome komu se govornik obraća, na kojemu mjestu to čini i u koje vrijeme, kakva očekivanja i namjere govornik ima, ali i kakvo je psihičko stanje sugovornika. Pojam suprotan uljudnosti jest pojam neuljudnosti. Neuljudnost se pojavljuje kada su interesi govornika u sukobu s interesima sugovornika (Bakšić, 2012: 11). Strategije neuljudnosti mogu biti nemotivirane, nenamjerne, uzrok im je neznanje, te motivirane, svjesno upotrebljene. U temeljima teorije uljudnosti P. Grice utvrdio je načelo suradnje koje nalaže govorniku da primjereno pridonese razgovoru, a da pri tome uzme u obzir stupanj na kojemu se taj razgovor odvija, cilj i smjer govorne razmjene u koju je uključen.² Griceovo načelo suradnje nadopunjuje G. Leech (1983: 81) komplementarnim načelom uljudnosti, a uljudnost određuje kao primarno pragmatičko načelo s obzirom na prožetost različitih situacijskih konteksta, ali i kao svjesno i namjerno kršenje Griceovih načela s ciljem ublažavanja neuljudnih činova. Leech govorniku savjetuje da uvijek, što je više moguće, minimalizira neuljudne strategije, a maksimalno upotrijebi uljudne strategije pri izražavanju. Godine 1983. Leech u pragmatiku uvodi šest maksima uljudnosti: maksima takta, maksima velikodušnosti, maksima

¹ Definicija preuzeta s internetskog izvora Hrvatska enciklopedija, Leksikografski Zavod Miroslav Krleža. Zadnji pristup: 21. 6. 2021. Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=49926>

² Kuna pak napominje da Griceove maksime ne vode dovoljno računa o stvarnom i raznolikom djelovanju jezika, pa se za načelo suradnje ne može reći da je univerzalno jer postoje neke jezične zajednice koje ga ne primjenjuju: „nerijetko u svakodnevnim situacijama u razgovoru ljudi krše načelo suradnje izgovarajući iskaze, sitne neistine koje nisu potpuno u suglasju s osobnim uvjerenjima i sa stvarnim stanjem“ (Kuna, 2009: 89).

odobravanja, maksima skromnosti, maksima suglasnosti i maksima simpatije. Kako bi se ostvarile strategije uljudnosti u komunikaciji, treba se držati načela pristojnosti i njegovih maksima. Svaka Leecheova maksima sadrži u sebi dva pravila od kojih se jedno odnosi na *self*, odnosno na govornika i na *other*, sugovornika. Nadalje, u središte teorije uljudnosti P. Brown i S. C. Levinson (1987) stavljaju pojam obraza (engl. *face*), koji preuzimaju od E. Goffmana. Za razliku od Goffmana koji smatra da pojam obraza ne počiva u pojedincu i biva posuđen samo za potrebe interakcije s drugima, Brown i Levinson smatraju da je obraz urođena slika o samome sebi te da je obraz nepromjenjivo svojstvo svake jedinice. Brown i Levinson (1987: 62) razlikuju dva aspekta obraza: pozitivni i negativni. Pozitivni je obraz potreba ili želja da se bude pozitivno vrednovan, odnosno prihvaćen u određenoj socijalnoj skupini, dok negativni obraz podrazumijeva želju za neometanim i slobodnim djelovanjem. U normalnim je okolnostima želja svakog govornika očuvati svoj obraz, stoga je potrebno čuvati i obraz drugoga jer odnos prema drugima govori nešto i o samom obrazu govornika. Ukoliko čuvamo svoj obraz, pa tako i obraz sugovornika, uljudnost nije narušena. Ipak, često se, zbog različitih razloga, uljudnost narušava. Govorne činove koji narušavaju obraz Brown i Levinson nazivaju FTA, odnosno *face threatening acts*, a oni mogu biti jezični (riječi), metajezični (intonacija, brzina govorenja i sl.) ili neverbalni (izrazi lica, odjeća, i sl.). Neuljudnost, odnosno ugrožavanje obraza Brown i Levinson (1987: 65–68) objašnjavaju s obzirom na to čiji je obraz ugrožen, govornikov ili slušateljev, i s obzirom na to je li narušen negativni ili pozitivni obraz. Postoje mnoge situacije kada se ugrožavanje svoga ili obraza neke druge osobe jednostavno mora dogoditi, a u tom slučaju Brown i Levinson (1987: 60) donose četiri strategije kako bi se ugrožavanje ublažilo. Prva je strategija tzv. *on record* koja predstavlja izravan način obraćanja sugovorniku. Kada je riječ o indirektnim strategijama, one se dijele na nemodificirane, odnosno strategije bez ublažavanja ili okolišanja i strategije kojima se ublažava namjera narušavanja obraza. Ostvarujući FTA bez ublažavanja govornik to čini na najizraavniji mogući način, bez okolišanja, precizno i nedvosmisleno, primjerice: „Donesi aparat za gašenje požara!“ Njima se govornik najčešće služi u hitnim situacijama, u situacijama usmjerenosti na određeni zadatak ili pak u situaciji kada posjeduje moć u odnosu na sugovornika. Takve se strategije dalje dijele na strategije pozitivne uljudnosti i negativne uljudnosti, ovisno o tome jesu li upućene govornikovu pozitivnom ili negativnom obrazu. Pozitivna uljudnost usmjerena je na pozitivni obraz sugovornika, odnosno na pozitivnu sliku o sebi na koju sugovornik polaže pravo. Govornik pri tome priznaje, odnosno pozitivno vrednuje sliku o sugovorniku, želje i potrebe su im jednake te govornik priznaje sugovornika članom određene skupine kojoj pripada i sam

govornik. S druge strane, negativna uljudnost temelji se na izbjegavanju, odnosno udaljavanju govornika od sugovornika. Govornik ne osporava i poštuje sugovornikove potrebe, odnosno njegovu želju za slobodnim djelovanjem (Brown i Levinson, 1987: 69–70). Suprotno *on record* strategiji navodi se *off record* strategija kojoj je glavna značajka dvosmislenost. Kada govornik upotrijebi neizravnu strategiju narušavanja obraza, sugovornik ju može protumačiti na dva ili više načina te će stoga značenje biti otvoreno. Za govornika je to korisno jer će uvijek moći negirati ono tumačenje koje će sugovornik smatrati dominantnim te će tako govornik izbjeci odgovornost narušavanja obraza.³

U nastavku rada analizirat će se načini imenovanja u medijskom i političkom diskursu u odnosu na aktiviranje strategija uljudnosti i neuljudnosti, odnosno strategije očuvanja obraza imenovanih osoba.

4. NAČINI IMENOVANJA U HRVATSKOM JEZIKU – METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Istraživanje se u ovome radu temelji na imenovanju ženskih i muških osoba u medijskom i političkom diskursu. Korpus je prikupljen tijekom travnja, svibnja i lipnja 2021. godine, a sastoji se od ukupno 2100 primjera, od toga 1050 primjera koje se odnose na imenovanje ženskih osoba: 525 u medijskom i 525 u političkom diskursu, te 1050 primjera koje se odnose na imenovanje muških osoba: 525 u medijskom i 525 u političkom diskursu. Istražuje se način imenovanja političarki Josipe Rimac, Gabrijele Žalac, Anke Mrak-Taritaš, Dalije Orešković i Blaženke Divjak te političara Andreja Plenkovića, Zorana Milanovića, Krunoslava Capka, Vilija Beroša i Zdravka Marića. Za svaku osobu istraženo je prvih 35 pojavnica na mrežnim izvorima dnevnih novina *Večernji list*, *24sata* i *Index.hr* (medijski diskurs), te za politički diskurs na mrežnim stranicama političkih portala *PolitikaPlus* i *Objektivno.hr* te u mrežnom izdanju *Nacionala*, najutjecajnijega političkog tjednika u Hrvatskoj.⁴

S obzirom na morfosintaktička obilježja načini imenovanja mogu se podijeliti u dvije skupine: u prvoj skupini nalaze se pragmatički neutralni načini imenovanja koji ne uključuju nikakav pragmatički učinak, osnovna je zadaća

³ Iako kritičari dovode u pitanje univerzalnost teorije obraza Brown i Levinsona jer su uljudnost i pristojnost kulturno varijabilni, mnogi se pak slažu da su Brown i Levinson s jedne, i Geoffrey Leech s druge strane prepoznatljivi u svome radu i jedini su „elaborirali svoje pozicije dovoljno detaljno da bi one mogle biti oprobane kroz primjenu na podatke iz postojećih jezika, samo su ta dva modela ponudila iscrpne primjere različitih lingvističkih struktura kojima se realiziraju strategije uljudnosti“ (Watts, 2003:63).

⁴ U daljnjem tekstu za navedene mrežne izvore upotrebljavat će se sljedeće kratice: VL za *Večernji list*, 24S za *24sata*, IND za *Index.hr*, P+ za *PolitikaPlus*, OB za *Objektivno.hr* i NAC za *Nacional*.

takvih struktura primarno identifikacija ciljane osobe te se pretpostavlja da se njima aktiviraju samo strategije uljudnosti i očuvanja obraza. U tu skupinu ulazi devet mogućnosti: 1) ime + prezime, 2) prezime, 3) inicijal imena + prezime, 4) apozicija + ime + prezime, 5) atribut(i) + ime + prezime, 6) atribut(i) + apozicija + ime + prezime, 7) apozicija + prezime, 8) atribut + prezime, 9) atribut(i) + apozicija + prezime. Druga skupina uključuje načine imenovanja kojima se aktiviraju strategije neuljudnosti, a takvih je načina bilo pet pri imenovanju muškaraca, a šest pri imenovanju žena: 1) žensko prezime, 2) osobno ime, 3) atribut + ime, 4) apozicija + ime, 5) atribut + apozicija + ime, 6) nadimak. Pri imenovanju ženskih osoba dodatna je mogućnost imenovanje ženskim prezimenom. Za razliku od *prezimenata ženske osobe*, koje označuje prezime kojim se imenuje ženska osoba, bez obzira na to je li izrazno ista s muškim prezimenom ili različita od njega, termin se *žensko prezime* „ograničava na nestandardnojezične idiome te na književnoumjetnički, razgovorni i u novije vrijeme publicistički stil, a odnosi se na specifičnim sufixima od muških prezimenata izvedena prezimena ženskih osoba“ (Frančić, 2008: 587), koja su „u obavijesnim žanrovima publicističkoga stila (...) nedopustiv[a]“ (Hudeček, Mihaljević, 2009: 163). Budući da je imenovanje ženskih osoba ženskim prezimenom često slika pejorativnosti, a kako Kuna (2014: 83) navodi „riječ je o prikriivenoj, benevolentnoj, ali i provjerenoj seksističkoj strategiji koja je ujedno i način diskvalifikacije i delegitimizacije žene u politici“, jedna od pretpostavki ovoga rada bit će da se i u medijskom i političkom diskursu pojavljuju primjeri ženskog prezimenata, iako bi novinari i publicisti trebali težiti standardnojezičnoj normi u kojima se žensko prezime ne bi trebalo pojavljivati, odnosno ne bi trebalo funkcionirati kao strategija neuljudnosti i neočuvanja obraza.

U radu će se istraživati ove pretpostavke: 1) s obzirom na rodnu neravnopravnost u hrvatskom jeziku (tj. bogatiju morfosintaksu i pragmatiku načina imenovanja ženskih osoba) očekuje se potvrda rodne različitosti u promatranim diskursima, 2) i u medijskom i u političkom diskursu prevladavat će neutralni načini imenovanja (tj. strategije uljudnosti i očuvanja obraza), 3) u medijskom diskursu bit će zastupljenije strategije neuljudnosti i neočuvanja obraza nego u političkom diskursu, s ciljem ostvarivanja negativnih pragmatičkih učinaka, poput pejorativnosti, sarkazma ili ironije.

4.1. Imenovanje u medijskom diskursu

Prvi dio istraživanja u ovome radu odnosi se na imenovanje u medijskom diskursu. U nastavku rada donosi se tablični prikaz pojavnica potvrđenih za ženske osobe, a potom i za muške osobe.

Tablica 1. Načini imenovanja hrvatskih političarki u medijskom diskursu

	Josipa Rimac			Gabrijela Žalac			Anka Mrak-Taritaš			Dalija Orešković			Blaženka Divjak			UK.
	VL	24S	IND	VL	24S	IND	VL	24S	IND	VL	24S	IND	VL	24S	IND	
IME + PRE-ZIME	12	8	8	13	6	4	8	7	5	5	12	12	2	5	3	110
PREZIME	14	10	20	8	14	22	20	20	19	16	13	8	11	16	16	227
INICIJAL + PREZIME	5	-	-	6	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	12
AP. + IME + PREZIME	-	1	-	1	5	1	-	-	1	2	1	1	2	4	4	23
ATR. + IME + PREZIME	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
ATR. + AP. + IME + PREZ.	3	3	7	3	5	6	6	8	8	6	5	6	15	5	12	98
APOZICIJA + PREZIME	-	1	-	1	4	2	-	-	-	3	2	-	5	4	-	22
ATRIBUT + PREZIME	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
ATR. + AP. + PREZIME	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
ŽENSKO PREZIME	1	11	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13
OSOBNOST IME	-	1	-	1	1	-	-	-	-	3	2	8	-	-	-	16
ATRIBUT + IME	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
APOZICIJA + IME	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
ATR. + AP. + IME	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
NADIMAK	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0

Iz tabličnog prikaza vidljivo je da pri imenovanju hrvatskih političarki u medijskom diskursu prevladavaju načini imenovanja iz prve skupine, odnosno pragmatički neutralni načini imenovanja kojima se ne aktiviraju strategije neujednosti. Pri istraživanju je pronađeno 495 takvih primjera, što iznosi 94,29% ukupnog korpusa obuhvaćenog istraživanjem imenovanja hrvatskih političar-

ki u medijskom diskursu.⁵ Kada je riječ o neutralnim načinima imenovanja, prevladavaju imenovanja samo prezimenom, potom imenom i prezimenom te atributom, apozicijom, imenom i prezimenom. Ostalih je primjera manje:

a) ime + prezime: *S druge strane, **Josipa Rimac** učestalo zove **Vuića** ili mu šalje poruke u kojima traži da se on nađe s Bašićem, ali i da pazi na njezine.* (VL)

b) samo prezime: ***Žalac** bez komentara na optužbe da je bratu sređivala državni ispit.* (VL)

c) inicijal + prezime: *... ali uvijek i u svemu moramo zadržati visoku razinu tolerancije i barem osnovno poštovanje jedni prema drugima – kazala je **A. Mrak Taritaš**.*⁶ (VL)

d) apozicija + ime + prezime: ***Zastupnica Dalija Orešković** noćas je na Twitteru podijelila detalj iz jedne odluke Visokog prekršajnog suda oko suca koji je povrijedio Kodeks sudačke etike...* (24S)

e) atribut(i) + ime + prezime: *U Zagrebu je najmanje na promidžbu potrošila **GLAS-ova Anka Mrak Taritaš**, 24.500 kuna, a donacije nije primila.* (IND)

f) atribut(i) + apozicija + ime + prezime: ***Bivša ministrica Blaženka Divjak** na svom je Facebooku upitala zašto je ugašena mrežna stranica Škole za život.* (VL)

g) apozicija + prezime: ***Zastupnica Orešković** rekla je da je korupcija nacionalni problem i da uz demonstraciju sile i gubitak moralnog kompasa srljamo u propast...* (24S)

h) atribut(i) + prezime: *Tada **mlađahna Žalac** pojavljuje se u spotu na konju uz jednog mladića.* (VL)

i) atribut(i) + apozicija + prezime: *Sluha **bivše ministrice Divjak** nije bilo, stoga nas čudi njezina jučerašnja reakcija...* (24S)

U naslovima se uglavnom navodi samo prezime ili ime i prezime političarke, dok se u tekstu one na početku uglavnom imenuju atributima i apozicijom uz ime i prezime – najčešće su to atributi i apozicije koji predstavljaju njezinu političku funkciju – a u nastavku se teksta ponovno rabi samo njezino prezime ili ime i prezime. Iako u pravilu ti načini imenovanja nemaju određen

⁵ Sličan rezultat dobile su Filipov i Glušac (2019: 71) u svome istraživanju u kojemu su s 93,8% također prevladali neutralni načini imenovanja političarki u medijskom diskursu.

⁶ Strategijom neočuvanja obraza moglo bi se smatrati i nepravilno navođenje imena i/ili prezimena – treba poštovati zakonski, službeni lik imena i prezimena (onaj koji je zapisan u matičnim knjigama), kao i pravopisna pravila pri njihovu sklanjanju. U navedenom je slučaju dvočlanoga prezimena (*Mrak Taritaš*) izostala spojnica (*Mrak-Taritaš*).

pragmatički učinak, primjer (1) potvrđuje i suprotno – pragmatički učinak ironije, sarkazma i pejorativnosti:

1) *Na izlaznim vratima Remetinca, blijeda lica i za promjenu nimalo glamuroznu „kninsku kraljicu“ Josipu Rimac, izuzev dvije žene, vjerojatno članice najuže obitelji, ne dočekuje nitko osim reporterskih ekipa. (VL)*

Primjerima imenovanja Josipe Rimac *kninskom kraljicom*, potvrđenima na svim promatranim portalima, s obzirom na tematiku članaka – njezine afere i uhićenje, također se ostvaruje učinak ironije, odnosno aktivira se strategija neočuvanja obraza.

Načini imenovanja koji pripadaju u drugu morfosintaktičku skupinu, kod kojih se očekuju strategije neuljudnosti i negativni pragmatički učinak, u znatno su manjoj mjeri zastupljeni: potvrđeno je samo tri načina imenovanja (žensko prezime i osobno ime kao najčešći načini te atribut uz ime potvrđen jednim primjerom). Ukupno je 30 takvih primjera, što čini 5,71%. Gotovo je polovica primjera (čak 13) žensko prezime Josipe Rimac, a od promatranih portala najviše ih je u *24sata* (15 primjera). Samo je jedan primjer ženskog prezimena Gabrijele Žalac (primjer 2) koji potvrđuje strategiju neuljudnosti, odnosno učinak pejorativnosti. Osim Gabrijele Žalac na meti narušavanja obraza i kršenja Leecheovih maksima u primjeru (2) našao se i premijer Andrej Plenković koji je imenovan nadimkom *Plenki*. Ostali su primjeri ženskog prezimena Josipe Rimac (primjer 3). Budući da se u tekstovima naizmjenice rabe i neutralni načini imenovanja i žensko prezime te političarke, ne može se govoriti o negativnom pragmatičkom učinku takva načina imenovanja. Ipak, u primjeru (3) – uzme li se u obzir neutralan način imenovanja Gabrijele Žalac imenom i prezimenom, uporaba ženskog prezimena *Rimčeva* ukazuje na blagi pragmatički pomak prema ironiji:

2) *Mala Žalčeva plače, Tolušić odsutno gleda u daljinu i glanca špic papak, Murganić drhti brada, a Plenki im poput Petra Preradovića poručuje da „stalna na tom svijetu samo mijena jest“! (VL)*

3) *Za te je novce Rimčeva bila non-stop u pogonu, zvala je i stiskala ministre da Bašićevoj tvrtki C.E.M.P. osiguraju povoljnije kredite mimo procedure i internih pravila banaka, a u sve je uvela i svoju prijateljicu Gabrijelu Žalac, bivšu ministricu i bivšu članicu nadzornog odbora HBOR-a. (VL)*

Najbrojniji je način imenovanja u ovoj skupini imenovanje osobnim imenom – 16 je takvih primjera, od kojih je čak 13 za Daliju Orešković (primjeri 4–6).

(4) – *Frane se pojavio na vratima mog stana, a ostatak je povijest – prisjetila se Dalija i priznala da se dugo opirala toj vezi. (VL)*

(5) ... i na povratku s posla govorila sam sama sebi kako ne smijem ostaviti laptop. I eto, ostavim ga – rekla nam je Dalija. (24S)

(6) **Dalija**: *Apsurdno je očekivati od male stranke da se odrekne proračunskog novca.* (24S)

Većina je tih primjera (4, 5) iz članaka koji tematiziraju njezin privatni život (rastava braka, gubitak prijenosnog računala), pa je zabavna (a ne politička i obavijesna) tematika teksta utjecala na upotrebu osobnog imena čime je autor teksta nastojao približiti Daliju Orešković javnosti, a zbog familijarnosti su izostale negativne konotacije, stoga se ovdje može govoriti o pozitivnome obrazu. U primjeru s političkom tematikom (6) njezino je osobno ime upotrijebljeno prema načelu jezične ekonomije u novinskim naslovima, a takvu je uporabu omogućila i činjenica da je ona jedina hrvatska političarka s tim imenom.⁷ Primjer (7) potvrđuje suprotne težnje, tj. narušavanje pozitivnoga obraza imenovanjem osobnim imenom:

7) *Da se Josipa voli zabaviti govori video na kojemu uz turbofolk hitove „okida“ na stihove pjesmuljka „Čik, čik pogodi“.* (24S)

Iako se iz izdvojenog primjera (7) to ne očituje, u članku u kojem se potvrdio taj primjer izravno se narušava pozitivni obraz Josipe Rimac i aktivirana je strategija neuljudnosti. Uporabom apozicije *kraljica*, te riječi izvan standardnojezičnih okvira hrvatskog jezika poput *feštale*, *gotivila*, *okida* ismijava se lik Josipe Rimac, a krši se i nekoliko Leecheeovih maksima: maksima takta jer se ne poštuju njezini interesi i prava, maksima suglasnosti jer se ne umanjuje nesuglasje autora i Josipe Rimac te maksima simpatije jer je vidljivo neumanjivanje antipatije prema Josipi Rimac.

U primjerima imenovanja Gabrijele Žalac osobnim imenom (primjeri 8 i 9) ne može se govoriti o strategijama neuljudnosti, nego je time postignut učinak familijarnosti i očuvanje obraza.

8) **Gabrijela** *mu je rekla da se osjeća kao silovana žena. O Mercedesu nije govorila, kao ni o svim privilegijama koje je kao kćer HDZ-ove bankarice imala u životu. Što reći, dragi đaci... danas jesi, sutra nisi. Panta rhei...* (VL)

9) *Iako su na kraju imale druge mentore, Gabrijela Andreja Plenkovića, a Rimac Milijana Brkića, to ih nije nimalo razdvajalo jer su imale dobre odnose s Tomislavom Čuljkom, utjecajnim slavonskim HDZ-ovcem.* (24S)

Potvrđen je i jedan primjer (10) atribucije osobnog imena Gabrijele Žalac:

10) *Majka Vinka Ivanković je postala stečajna upraviteljica i kasnije predsjednica HGK-a za Slavoniju, a mlada Gabrijela je, nakon što je diplomirala ekonomiju 2002., došla raditi u Vukovarsko-srijemsku županiju.* (IND)

U članku iz kojeg je izdvojen taj primjer opisuje se „zločinačka organizacija“ (tako glasi nadnaslov teksta) čije su glavne akterice Gabrijela Žalac i Josipa Rimac, odnosno opisuje se njihov privatni život i njihovo podrijetlo.

⁷ Slične se potvrde imenovanja osobnim imenom pronalaze i za druge političarke jedinstvena imena, npr. Kolinda, Ingrid (ali ne Anka, Jadranka i sl.) (usp. Filipov i Glušac, 2019).

Iako se primjer atribucije osobnog imena u ovome članku isprepleće s ostalim neutralnim načinima imenovanja, ipak se može reći da se u tekstu narušava obraz i Gabrijele Žalac i Josipe Rimac zbog njihove pripadnosti određenoj hrvatskoj političkoj stranci čime se krši Leecheova maksima takta.

U nastavku se donosi pregled načina imenovanja hrvatskih političara u medijskom diskursu.

Tablica 2. Načini imenovanja hrvatskih političara u medijskom diskursu

	Andrej Plenković			Zoran Milanović			Krunoslav Capak			Vili Beroš			Zdravko Marić			UK.
	VL	24S	IND	VL	24S	IND	VL	24S	IND	VL	24S	IND	VL	24S	IND	
IME + PREZIME	2	2	2	-	3	1	5	5	4	3	1	-	2	3	1	34
PREZIME	22	15	20	22	19	25	24	26	24	16	14	26	22	18	22	315
INICIJAL + PREZ.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
AP. + IME + PREZ.	5	6	4	4	3	4	-	-	-	1	3	-	3	3	2	38
ATR. + IME + PREZ.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
ATR. + AP. + IME + PREZ.	2	3	7	5	3	4	5	4	7	10	10	9	5	9	5	88
AP. + PREZIME	1	5	-	4	3	1	1	-	-	6	6	-	3	1	5	37
ATR. + PREZIME	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
ATR. + AP. + PREZ.	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	4
OSOBNOST IME	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
ATR. + IME	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
AP. + IME	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
ATR. + AP. + IME	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
NADIMAK	2	2	1	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8

Pri imenovanju hrvatskih političara također prevladavaju neutralni načini imenovanja. Takvih je primjera pronađeno 516 (98,29%), dok je primjera s određenim pragmatičkim učinkom samo devet (1,71%). U prvoj skupini pre-

vladava prezime kao dominantan način imenovanja, a po učestalosti slijede atribut i apozicija s imenskom formulom, dok je na trećem mjestu apozicija s imenom i prezimenom. Za svaki od načina u nastavku se donosi jedan primjer:

a) ime + prezime: *Izaslanstvo HDZ-a, na čelu s **Andrejem Plenkovićem** u petak je na 99. obljetnicu rođenja prvoga hrvatskog predsjednika položilo vijenac i zapalilo svijeću ispred njegove rodne kuće u Velikom Trgovišću.* (24S)

b) prezime: ***Milanović** je rekao da je Hrvatska vojska moderna vojska demokratske države.* (VL)

c) inicijal imena + prezime: -

d) apozicija + ime + prezime: *Oko sukoba između premijera Andreja Plenkovića i **predsjednika Zorana Milanovića** službeno se oglasio i HDZ na svom Facebooku, a oštre kritike nisu ni ovoga puta izostale.* (VL)

e) atribut + ime + prezime: -

f) atribut(i) + apozicija + ime + prezime: *Saborska oporba je krivca za debakl pronašla u **aktualnom ministru zdravstva Viliju Berošu** čiji opoziv sada traže, i kojega će, prema najavama, premijer braniti kao i njegove pret-hodnike.* (VL)

g) apozicija + prezime: ***Ministar Beroš** sutra će osobno cijepiti ljude na Velesajmu.* (24S)

h) atribut + prezime: -

i) atribut(i) + apozicija + prezime: *Zašto je **ministar financija Marić** tražio da se nasamo nalazi s vlasnikom vjetroelektrana?* (24S)

Kada je riječ o drugoj skupini načina imenovanja, prevladava imenovanje nadimkom i to samo aktualnog predsjednika i premijera Republike Hrvatske (primjeri 11 i 12):

11) *Sada svi jedva čekaju atletski miting 5. 8. u Kninu, gdje će u utrci na sto metara nastupiti **Zoka i Plenki**.* (VL)

12) ***Zoki**: On je krkao bozu i gusti sa šlagom, a ja pivo i viski. **Plenki**: On je iskompleksirani klaun.* (24S)

Ono što predsjednika i premijera čini jedinstvenima na političkoj sceni, pa time i u javnosti, jest njihova retorika te svakodnevne replike u javnim nastupima. Budući da njihova komunikacija ponekad nije primjerena političkom diskursu koji se očekuje od visokih dužnosnika jedne države, može se reći kako je očekivano da se u medijskom diskursu pojavljuju i načini imenovanja koji imaju negativan pragmatički učinak, u ovom slučaju to je uporaba nadimaka kojima se aktivira strategija neuljudnosti i neočuvanja obraza. Takva se uporaba potvrđuje u člancima koje sami autori deklariraju kao satirične preglede, koji obiluju satirom i kritikom upućenima predsjedniku i premijeru. U takvim se tekstovima i takvim načinom imenovanja narušavaju sve Leech-

ove maksime jer se ne poštuju interesi i prava imenovanih osoba, umanjuje se korist, vidljivo je nesuglasje i antipatija autora prema imenovanim osobama – a sve u svrhu kritike njihova političkog djelovanja. Ipak, novinari i publicisti trebali bi imati određenu dozu poštovanja prema političkim funkcijama, premijeru i predsjedniku države, te se ne spuštati na takvu razinu imenovanja u javnom diskursu.

Osobnim imenom imenuje se i ministar zdravstva Vili Beroš (primjer 13):

13) *Vili, zašto? Bacili 4,3 milijuna na CijepiSe. Za taj novac 160 ljudi moglo je dobiti lijek za rak. (24S)*

U primjeru (13) imenovanje aktualnog ministra samo osobnim imenom može se pripisati autorovoj želji za efektnošću i ekonomičnošću jer je riječ o novinskom naslovu. Takav izravan način obraćanja ujedno je i primjer *on record* strategije (Brown i Levinson, 1987: 60) kojim se na neki način ublažava ugrožavanje obraza imenovane osobe.

4.2. Imenovanje u političkom diskursu

U nastavku se najprije donosi tablični prikaz imenovanja hrvatskih političarki, a zatim i hrvatskih političara u političkom diskursu.

Tablica 3. Načini imenovanja hrvatskih političarki u političkom diskursu

	Josipa Rimac			Gabrijela Žalac			Anka Mrak-Taritaš			Dalija Orešković			Blaženka Divjak			UK.
	P+	OB	NAC	P+	OB	NAC	P+	OB	NAC	P+	OB	NAC	P+	OB	NAC	
IME + PREZIME	19	10	26	16	5	14	4	10	6	10	25	24	4	5	11	189
PREZIME	10	15	7	7	9	11	24	15	23	15	3	4	16	3	10	172
INICIJAL + PREZIME	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1
AP. + IME + PREZIME	-	1	-	2	3	1	-	-	-	2	4	1	1	10	1	26
AT. + IME + PREZIME	-	1	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	3
ATR. + AP. + IME + PREZ.	6	7	2	7	9	7	6	10	5	4	2	5	10	14	11	105

Pragmatički čimbenici pri imenovanju...

APOZICIJA + PREZIME	-	1	-	3	7	1	-	-	-	3	-	1	4	3	2	25
ATRIBUT + PREZIME	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
ATR. + AP. + PREZIME	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
ŽENSKO PREZIME	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
OSOBNOST + IME	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
ATRIBUT + IME	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
APOZICIJA + IME	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
ATR. + AP. + IME	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
NADIMAK	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0

Pri istraživanju načina imenovanja hrvatskih političarki u političkome diskursu pronađene su 523 pojavnice koje pripadaju neutralnim načinima imenovanja, što iznosi 99,62%, a tek dva primjera (0,38%) koja pripadaju drugoj skupini načina imenovanja s očekivanim pragmatičkim pomakom. U političkome diskursu prevladava imenovanje imenom i prezimenom te samo prezimenom, a po čestotnosti se na trećem mjestu nalazi imenovanje imenskom formulom s atributom i apozicijom. Ostalih je načina imenovanja znatno manje. Iako je većina primjera s takvim načinima imenovanja neutralna, i među njima je bilo onih koji su imali kakav pragmatički učinak:

(14) *I nije HDZ pobijedio u ratu, već hrvatska nacija i branitelji, a Rimac i Kitarović si baš svašta dozvoljavaju. (OB)*

Navedeni je primjer iz članka⁸ koji govori o Josipi Rimac i Kolindi Grabar-Kitarović. Josipu Rimac u cijelom se članku imenuje imenom i prezimenom ili samo prezimenom, dok se bivšu hrvatsku predsjednicu na nekim mjestima u članku imenuje samo imenom, ili u ovom slučaju nepotpunim prezimenom. Uvidom u sadržaj članka može se zaključiti da su u primjeru (14) aktivirane strategije neuljudnosti jer se autor u članku koristi izrazima poput

⁸ Cijeli članak dostupan na: <https://objektivno.hr/kninska-gradonacelnica-skinula-zastavu-s-tvrde-i-poklonila-je-gradanki-kolindi-grabar-kitarovic-35122>

one da su *obje dame promašile ceo fudbal* pri čemu autor riječ *dame* stavlja pod navodnike, što upućuje na činjenicu da je riječ o ironiji i sarkazmu. Ovim člankom narušava se pozitivni obraz i Josipe Rimac i Kolinde Grabar-Kitarović, a krše se i Leecheove maksime velikodušnosti, simpatije, odobravanja.

Primjeri druge skupine načina imenovanja u izrazito malom su broju zastupljeni pri imenovanju političarki, potvrđena su tek dva primjera, prvi pri imenovanju Gabrijele Žalac (primjer 15), a drugi Dalije Orešković (primjer 16):

15) *'Slavonac i Slavonka vode dva najbitnija resora za Slavoniju, ali i za ostale dijelove Hrvatske, no Slavonija zaslužuje posebnu brigu i zato smo **Gabrijela** i ja tu. Zadnjih devet mjeseci bili su turbulentni, sustav je bio dobar, ali kompliciran. Nisam se razočarao niti u jednog čovjeka u ministarstvu. Ostavljam sustav koji je puno sređeniji nego prije devet mjesecu', kazao je Tolušić, prenosi NI. (NAC)*

16) **POVJERENSTVO ZA SUKOB INTERESA: Za sve je valjda kriva „crna Dalija“ (OBJ)**

Iako oba načina imenovanja pripadaju drugoj (morfo)sintaktičkoj skupini, ni jednom se primjeru ne može pripisati aktiviranje strategija neuljudnosti. U primjeru (15) riječ je o citatu, izravnom prenošenju riječi Mislava Tolušića, a imenovanje osobnim imenom u funkciji je familijarnosti. U primjeru (16) Dalija Orešković imenuje se atribuiranim imenom, no već u sljedećoj rečenici članka saznaje se da je to zapravo naziv knjige koju je napisala Dalija Orešković (*Ja sam kriva! – kaže Dalija Orešković, bivša predsjednica Povjerenstva (o kojoj je objavljena knjiga nazvana „Crna Dalija“*). Budući da se u cijelome članku Dalija Orešković imenuje neutralnim načinom imenovanja, ni primjeru (16) ne može se pripisati strategija neuljudnosti.

U nastavku se donose rezultati istraživanja imenovanja hrvatskih političara u političkom diskursu.

Tablica 4. Načini imenovanja hrvatskih političara u političkom diskursu

	Andrej Plenković			Zoran Milanović			Krunoslav Capak			Vili Beroš			Zdravko Marić			UK.
	P+	OB	NAC	P+	OB	NAC	P+	OB	NAC	P+	OB	NAC	P+	OB	NAC	
IME + PREZIME	2	16	16	1	8	9	1	10	5	-	7	9	1	2	10	97
PREZIME	15	12	7	23	16	12	25	15	18	20	20	12	18	12	13	238

Pragmatički čimbenici pri imenovanju...

INICI- JAL + PREZI- ME	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
AP. + IME + PREZI- ME	8	1	4	1	5	7	-	-	-	-	-	1	1	4	-	32
ATR. + IME + PREZI- ME	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
ATR. + AP. + IME + PREZ.	9	4	6	5	3	4	10	10	10	13	8	12	12	11	9	126
APOZI- CIJA + PREZI- ME	1	1	2	5	2	3	-	-	2	2	-	1	3	5	3	30
ATRI- BUT + PREZI- ME	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
ATR. + AP. + PREZI- ME	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
OSOB- NO IME	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
ATRI- BUT + IME	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
APOZI- CIJA + IME	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
ATR. + AP. + IME	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
NADI- MAK	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0

Učestalost uporabe neutralnih načina imenovanja hrvatskih političara pokazuje prevlast imenovanja samo prezimenom (238 primjera), a slijedi imenska formula s atributom i apozicijom (126 primjera) te 97 primjera imenovanja imenom i prezimenom. Zanimljivo je da za četiri načina imenovanja iz prve skupine nije pronađen ni jedan primjer. Potvrđena su samo dva primjera načina imenovanja koji pripadaju drugoj skupini, kod koje se očekuje pragmatički pomak (primjeri 17 i 18):

17) *Dok je uz Plenkovića Šeks, **Andrej** ne treba strahovati.* (OB)

18) *Savršeno kozmički izabran par, Sanja i **Zoran**.* (OB)

U primjeru (17) premijer Andrej Plenković u prvoj surečenici imenovan je prezimenom, a u drugoj osobnim imenom što upućuje na autorovu želju da izbjegne ponavljanje prezimena u jednoj rečenici te bi se stoga moglo zaključiti da u tom primjeru nema strategije neuljudnosti. U primjeru (18) Zoran Milanović, tada premijer, oslovljen je osobnim imenom u članku u kojemu autor piše o njegovim izjavama i izjavama njegove supruge. U članku se premijer i supruga imenuju neutralnim načinima imenovanja, a tek u posljednjem se odlomku teksta (primjer 18) imenuju samo osobnim imenom što se može pripisati autorovoj želji za efektnošću, ali i narušavanju pozitivnog obraza, što osobito dolazi do izražaja kada se u obzir uzme kontekst, odnosno sadržaj članka iz kojega je navedeni primjer.⁹

5. RASPRAVA – USPOREDBA NAČINA IMENOVANJA

U nastavku se nalazi usporedna tablica načina imenovanja hrvatskih političarki i političara u medijskom i političkom diskursu.

Tablica 5. *Usporedba načina imenovanja političarki i političara u medijskom i političkom diskursu*

	MEDIJSKI DISKURS			POLITIČKI DISKURS		
	ŽENE	MUŠ-KARCI	UKUPNO	ŽENE	MUŠ-KARCI	UKUPNO
IME + PREZIME	110	34	144	189	97	286
PREZIME	227	315	542	172	238	410
INICIJAL + PREZIME	12	0	12	1	2	3

⁹ Cijeli članak dostupan na: <https://objektivno.hr/zoran-milanovic-potvrdio-poslovice-sit-gladnome-ne-vjeruje-ali-ne-vjeruju-ni-njemu-gladni-niti-oni-siti-njega-i-njegove-vlade-34881>

APOZICIJA + IME + PREZI- ME	23	38	61	26	32	58
ATRIBUT + IME + PREZI- ME	1	0	1	3	0	3
ATR. + APOZ. + IME + PREZI- ME	98	88	186	105	126	230
APOZICIJA + PREZIME	22	37	59	25	30	55
ATRIBUT + PREZIME	1	0	1	0	0	0
ATR. + AP. + PREZIME	1	4	5	2	0	2
ŽENSKO PRE- ZIME	13	/	13	0	/	0
OSOBNOST IME	16	1	17	1	2	3
ATRIBUT + IME	1	0	1	1	0	1
APOZICIJA + IME	0	0	0	0	0	0
ATRIBUT + APOZICIJA + IME	0	0	0	0	0	0
NADIMAK	0	8	8	0	0	0

Analizom Tablice 5. može se zaključiti da i u medijskom i političkom diskursu prevladavaju neutralni načini imenovanja i žena i muškaraca. Najzastupljeniji su načini imenovanja u toj skupini u obama diskursima imenovanje samo prezimenom, potom imenom i prezimenom, a na trećem mjestu po čestotnosti nalazi se imenovanje imenskom formulom s atributom i apozicijom. Nešto manje primjera potvrđeno je za imenovanje apozicijom, imenom i prezimenom te apozicijom i prezimenom, a najmanje primjera u obama diskursima pronađeno je za imenovanje inicijalom imena i prezimenom, atribuiranim imenom i prezimenom, atributom, apozicijom i prezimenom te atribuiranim prezimenom. Nadalje, kada je riječ o načinima imenovanja koje imaju određeni pragmatički učinak, vidljivo je da su takvi primjeri znatno učestaliji u medijskom diskursu u odnosu na politički diskurs. U korpusu medijskog diskursa ukupno je 39 primjera takva načina imenovanja, a od toga čak 30 primjera imenovanja političarki. Tom je činjenicom potvrđena i osnovna pretpostavka ovog rada – vidljiva je rodna različitost u promatranim diskursima, čemu pridonosi i bogatija morfosintaksa imenovanja žena. U političkom je diskursu

broj neformalnih načina imenovanja s obzirom na spol jednak, a razlika je u znatno manjoj učestalosti u odnosu na medijski diskurs. Zanimljivom se pokazala činjenica da bez obzira na način imenovanja koji može biti i neutralan, često se tek uvidom u sam sadržaj novinskih članaka može primijetiti narušavanje obraza imenovanih političarki i političara te kršenje Leecheovih maksima. S druge strane, ni primjeri koji pripadaju drugoj morfosintaktičkoj skupini imenovanja ne aktiviraju svaki put strategije neuljudnosti, pa tako imenovanje samo imenom često znači autorovu želju za efektnošću ili familijarnošću posebice u člancima koji tematiziraju privatni život hrvatskih političarki i političara, a rjeđe takvi primjeri imaju negativne konotacije. Uvidom u broj potvrda u pojedinom izvoru, najzastupljeniji su načini imenovanja druge skupine potvrđeni u *24sata*. S obzirom na utjecaj publicističkoga stila na administrativni, kada su načini imenovanja u pitanju, s obzirom na manji broj neformalnih načina imenovanja u političkom diskursu može se zaključiti da je taj utjecaj neznatan.

6. ZAKLJUČAK

Na temelju istraživanja medijskog i političkog diskursa nameće se potvrđan odgovor na početne pretpostavke: 1) s obzirom na rodnu neravnopravnost u hrvatskom jeziku potvrđena je rodna različitost u promatranim diskursima; 2) i u medijskom i u političkom diskursu prevladavaju neutralni načini imenovanja kojima se ne aktiviraju strategije neuljudnosti i neočuvanja obraza; 3) u medijskom diskursu više je primjera druge morfosintaktičke skupine načina imenovanja nego u političkom diskursu, s ciljem ostvarivanja negativnih pragmatičkih učinaka, poput pejorativnosti, sarkazma ili ironije. Međutim, u pojedinim su primjerima te skupine načina imenovanja ostvarene i pozitivne konotacije, želja za familijarnošću i očuvanjem obraza. Nasuprot tomu, i neutralni načini imenovanja (načini prve skupine) također mogu imati određen pragmatički učinak, odnosno mogu aktivirati strategije neuljudnosti, što se može utvrditi samo uvidom u širi kontekst članka. Time se potvrđuje činjenica da uljudnost „ovisi o vrlo širokom kontekstu primjene, te je moguće da poruka koja u jednoj situaciji i s jednim sugovornikom funkcionira kao uljudna, u drugom kontekstu i s drugim sugovornikom bude shvaćena čak i kao uvredljiva“ (Marot, 2005: 68). Na meti novinara koji krše Leecheove maksime i narušavaju obraz imenovane osobe češće su se našle političarke (u odnosu na političare), čemu pridonosi i činjenica da se češće pisalo o privatnim životima žena nego muškaraca, iako bi privatni i obiteljski život svake osobe trebao zakonom biti zaštićen od senzacionalističkog izvještavanja.

LITERATURA

- Bakšić, S. (2012). *Strategije učtivosti u turskom jeziku*. Sarajevo: Filozofski fakultet.
- Brown, P. & Levinson C. S. (1987). *Politeness: Some Universals in language Use*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cutting, J. (2002). *Pragmatics and discourse*. London, New York: Routledge.
- Filipov, M. & Glušac, M. (2019). „Kakvu je ženu stvorio medijski diskurs? – imenovanje žena u medijima“, u: Glušac, M. & Mikić Čolić, A. (ur.) *Gramatikom kroz onomastiku*. Osijek: Filozofski fakultet Osijek, str. 65–83.
- Frančić, A. (2008). „Ženska prezimena i(li) prezimena ženskih osoba“ u: Srdoč-Konestra, I. & Vranić, S. (ur.) *Riječki filološki dani 7*. Rijeka: Filozofski fakultet, str. 579–588.
- Frančić, A; Hudeček, L. & Mihaljević, M. (2005). *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- *Hrvatska enciklopedija*, Leksikografski Zavod Miroslav Krleža. Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=49926>, pristupljeno 14. veljače 2022.
- Hudeček, L. & Mihaljević, M. (2009). *Jezik medija – publicistički funkcionalni stil*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Glušac, M. ur. (2020). *Od norme do uporabe 2, zbornik radova*. Osijek: Filozofski fakultet Osijek.
- Katnić-Bakaršić, M. (1999). *Lingvistička stilistika*. Budimpešta: Open Society Institute.
- Kovačević, M. & Badurina, L. (2001). *Raslojavanje jezične stvarnosti*. Rijeka: Izdavački centar Rijeka.
- Kuna, B. (2009). „Uljudnost i njezini učinci u komunikaciji“. *Lingua Montegrina*, br. 3, str. 81–93.
- Kuna, B. (2014). „Morfosintaksa i pragmatika hrvatske imenske formule ženskih osoba“. *Fluminensia* 26, br. 2, str. 71–90.
- Leech, G. (1983). *Principles of Pragmatics*. London, New York: Longman.
- Marot, D. (2005). „Uljudnost u verbalnoj i neverbalnoj komunikaciji“. *Fluminensia* 17, br. 1, str. 53–70.
- Matešić, M. & Marot Kiš, D. (2015). „Pragmatika gramatičkih oblika: morfološka i sintaktička sredstva kao načini za iskazivanje uljudnosti“. *Fluminensia* 27, br. 2, str. 103–116.

- Rišner, V., ur. (2016). *Jezik medija nekada i sada*. Zagreb, Osijek: Hrvatska sveučilišna naklada, Filozofski fakultet u Osijeku.
- Rišner, V. & Glušac, M. (2011). *Kroz mijene i dodire publicističkoga stila*. Osijek: Filozofski fakultet u Osijeku.
- Silić, J. (2006). *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*. Zagreb: Disput.
- Tošović, B. (1988). *Funkcionalni stilovi*. Sarajevo: Svjetlost.
- Watts, J. R. (2003). *Politeness*. Cambridge: Cambridge University Press.

Maja GLUŠAC & Marija KOZARI

PRAGMATIC FACTORS IN NAMING IN CROATIAN POLITICAL AND MEDIA DISCOURSE

The ways of naming and addressing in Croatian political and media discourse are viewed in relation to the pragmatic notion of politeness, which is understood as a strategy used by the speaker to achieve a specific goal. In relation to the six maxims defined by G. Leech, and in relation to the concept of the faces of P. Brown and S. Levinson, the departure from the principle of politeness is first of all explored. The material on which the research was conducted consists of the websites of daily newspapers, as well as the websites of political portals. Ways of naming and addressing celebrities in the Croatian public space were examined in relation to two important differences: differences in discourse (political and media), and differences in gender (men and women). The methods of naming and addressing are divided into two basic groups. In the first group, there are stylistically neutral modes that do not attribute any particular pragmatic effects (other than the basic identification function) and are assumed to only activate politeness strategies. The second group of morphosyntactic naming options are those ways in which a certain pragmatic effect is achieved, and it is assumed that they will also activate unpoliteness strategies. Given the gender inequality in the Croatian language (ie richer morphosyntax and the pragmatics of naming women), gender diversity and linguistic aggression in the discourses observed are expected to be confirmed.

Keywords: *naming, addressing, pragmatic effect, political discourse, media discourse*